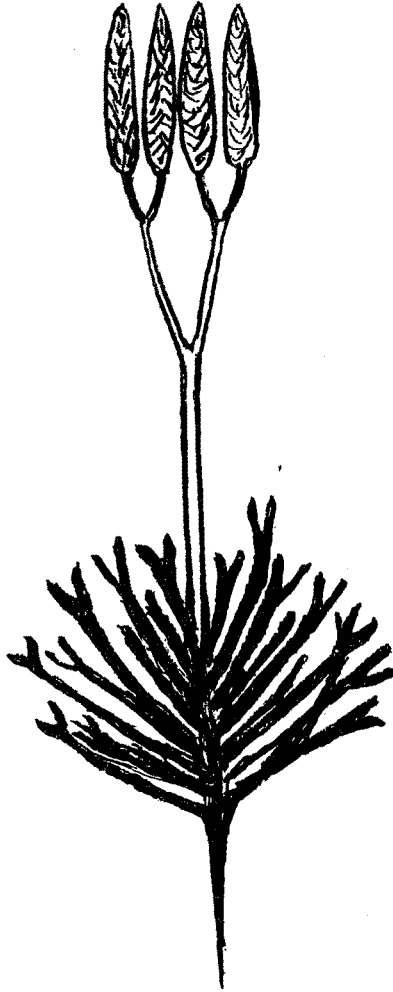

PARNASSIA

1/91

MEDLEMSBLAD FÖR FÖRENINGEN SMALANDS FLORA

Innehåll

sid	1	Thomas Karlsson: Om läget på florafronten
	3	Ingvar Christoffersson: Fördjupningsuppgifter
	5	John Christoffersson: Lök- och knölväxter
	9	Nils Edlund: Möte med skogsfrun
	10	Birger Danielsson: Skogsfrun i Småland
	11	Monika Mörk: Växtfynd i Vetlanda
	12	Inger Bergqvist: Växtfynd i Nässjö-trakten
	13	Robert Erlandsson : Klockgentiana
	15	Stig Johnsson: Smallupin
	16	Kjell Rönning: Stora träd i Småland
	17	Roger Karlsson: Den småländska klippskärgården
	19	Henry Sjöstrand: Floristiska intryck från Rom
	22	Astrid Thunblad: Inte bara växter
	24	Christer Albinsson: I Möre 1989 och 1990
	28	Meddelanden
	29	Lennart Stenberg: En ny biotop för havsstrandväxter

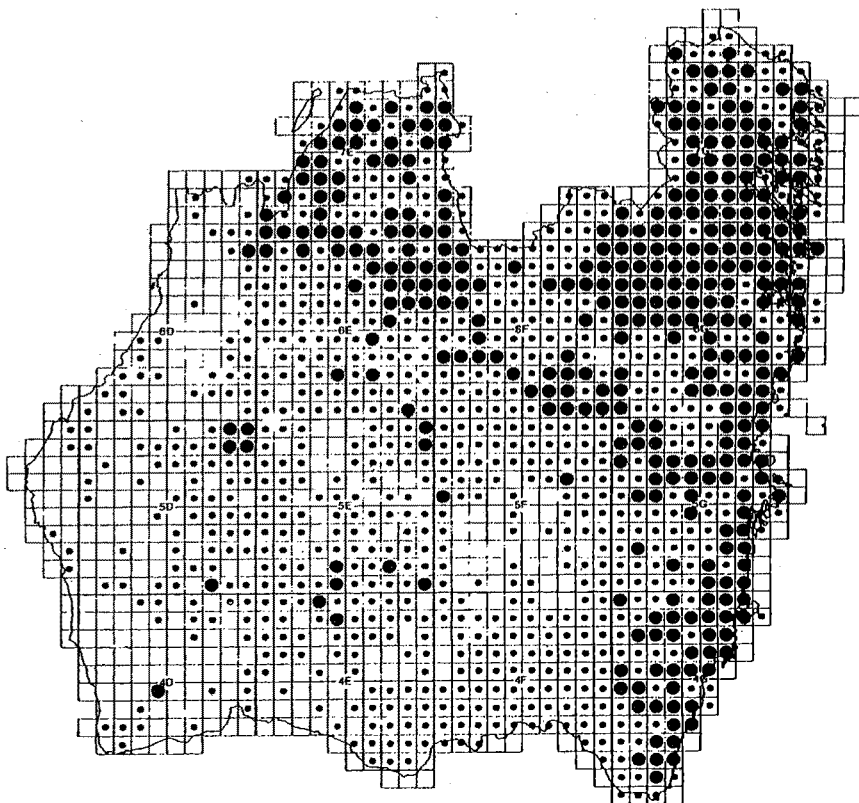
Om läget på florafronten

THOMAS KARLSSON

När detta skrivs, i mars 1991, är vinterns inmatning av den sista inventeringssommarens alla uppgifter avslutad.

Fältarbetet var mycket intensivt i fjor i hela Småland, och vi har fått göra tillägg, ofta omfattande, på över tusen av rutorna. Vi har nu hela 651 638 växtuppgifter i vår databas. Det är en ökning med drygt 6% i jämförelse med fjorårets siffra, 612 848.

Medeltalet är 458 arter i en ruta. Spännvidden är stor. Det finns en ruta med bara 319 arter, som vi trots det låga antalet anser färdig; rekordet är 843 arter (Åke Rühlings 5G 9h Oskarshamn). Kartan över fattiga och rika områden här nedan känner du igen från förra årets *Parnassia* häfte 1, men nu har den blivit svartare och jämnare, och man kan lita även på dess detaljer. Det fattiga området öster om Växjö avtecknar sig tydligt, och även ett bälte med lite magrare rutor från Oskarshamn upp emot Mariannelund.

Läget 1991. Från de vita rutorna har högst 400 arter rapporterats, från de med liten prick mellan 400 och 500 och från de med stor prick mer än 500 arter. Endast inventeringshäftets förtryckta arter har beaktats.

Vi kan också glädja oss åt återfynd av tre växter, som efterlystes i artikeln för ett år sedan. Det är skogsfru *Epipogium aphyllum*, som presenteras i en annan artikel i det här häftet, blekvide *Salix hastata*, som ligger Bergqvist funnit norr om Nässjö, samt kalksvartbräken *Asplenium trichomanes* ssp. *quadrivalens*, som Lennart Stenberg återfunnit på Taberg.

På nyhetssidan märks också stor häxört *Circaea luteiana*, som Staffan Renström fann i en bergrot i Västra Ed för första gången någonsin i Småland, och saltört *Suaeda maritima*, som Åke Rühling funnit en naturlig förekomst av utanför Mönsterås - den var förut bara funnen som tillfällig gäst i ett par av våra hamnar.

Blev inventeringen färdig?

frågar många. Svaret är: tyvärr inte riktigt. Trots enorma ansträngningar av många inventerare fick vi inte upp alla rutor till status 3. Färdiga är 1263 rutor eller 88% av totalt 1432 rutor. Det är ändå ett rejält lyft från fjordrets 842 färdiga rutor!

Nästan färdiga rutor (2-or) är nu 126 till antalet och halvfärdiga (1-or) bara 43. Motsvarande siffror från i fjor är 328 och 262. De inte helt färdiga rutorna är samlade mot mitten av landskapet. I väster och öster är nästan alla, ja traktvis varenda, ruta färdig. Den här ojämnheten gör att vi har beslutat att komplettera ytterligare ett år för att få kartorna absolut pålitliga. Om 1990 var sista inventeringsommaren så får 1991 bli den *allra* sista!

169 inte färdiga rutor kan låta mycket. Men vi har också många mycket tränade inventerare, och flera har redan lovat att ställa upp och fullborda rutor. Just nu pågår fördelningen av de kvarvarande rutorna som bäst i distrikten. I projektledningen kommer vi också att hålla lite extra koll på hur det går med de här rutorna under sommaren.

Skrivhordsarbetet

Under vintern har vi kommit bra igång med kontroller av att alla inventeringslistor lämnats in och att databasens uppgifter stämmer. Flera distrikt är redan klara, och även de övriga kommer av allt att döma att bli genomgångna innan sommaren. Vid det här arbetet kommer en del frågor och problem i dagen, och det är ju viktigt att vi har chansen och kontrollerar alla udda fynd nu den här sista säsongen.

Arbetet med att göra en databas över sällsynta växter, som beskrevs av Lennart Stenberg i *Parnassia* för ett år sedan, går också raskt framåt. Längst har man kommit i nordväst, i Nässjö och i mellersta Kalmar län. Men arbetet har startat även i sydvästra, sydöstra och nordöstra Småland. Till hösten hoppas vi få med även de kvarvarande distrikten i detta roliga och viktiga arbete! Det är grundstommen till boken Smålands flora som växer fram.

Obs! Den uppdaterade listan över Smålands växter, med uppgift om antal fynd av varje art, är klar och du kan få den för självkostnadspris (ej över 50 kr). Ta kontakt med mig (046-13 83 00).

NÅGRA FÖRSLAG PÅ FÖRDJUPNINGSUPPGIFTER

Hör du till dem som vill fördjupa studierna av ett antal växter under 1991? I så fall har Thomas, John och jag några arter, där kompletteringar fortfarande behövs, och frågetecken kan rätas ut. Du finner dem i nedanstående uppräknig.

Jag har bara tagit med beskrivningar, då de inte finns med i våra mest använda floror eller i vår meddelandeserie. Eftersom de är "svåra fall" vill vi alltid ha belägg. Sänd alla sådana till mig, så fördelar jag materialet på olika "kännare".

Bra biotopbeskrivningar är önskvärda.

Plattlummer, mellanlummer och cypresslummer

Belägg önskas också från tidigare rapporterade lokaler. Ett stycke jordstam är bra att få, men utrota inte!

Taggsporigt braxengräs Svårast att finna och kanske underrepresenterat i förhållande till vårtporigt.

Plattbladig igelknopp och flotagräs Exemplar med frukter värdefulla för säker bedömning.

Smågröe och silvergröe Ja exemplar med minst 10 cm utlöpare bakåt till äldre plantor.

Trampgröe Blommande ex behövs för bestämning. Blommar i maj-juni. Slår lätt ut i rumsvärme.

Ärtstarr och liten ärtstarr Fler belägg behövs.

Knipparv säkert förbisedd.

Berberis Om du som rapporterat arten är det minsta osäker, bör du kontrollera att du inte skrivit in trädgårdsformer i stället för den vilda arten.

Mellangyllen Se PARNASSIA 1/89 eller SBI 1990:1. Tillsammans med Widgrens fynd nu i sjutton rutor. Blir det fler?

Daggkäpor Irubb-, vin-, glans-, vall-, och hjuldaggkäpa kan vara underrepresenterade.

Luddros Efterlyses från västra Småland.

Slankrypor Alla arterna kan vara underrepresenterade. Växer på grunda, oftast lätt leriga stränder.

Slingor Håll utkik efter andra arter än hårslinga. De kan finnas bl a i kulturpåverkad vatten, större åar och på mjukbottnar. **Kotteslinga** växer i brackvatten på lösbottnar och i laguner.

Länkearter Misstänker du fynd av för dig nya arter, så skicka exemplar med frukter. Smålänke är troligen underrepresenterad.

Dvärgtranbär Inga säkra fynd från Småland. Håll ögonen på tuvor med rostvitmossa, torrvallar vid gölar och liknande ställen. **Nordligt kråkbär** Bör sökas på torra och exponerade grusåsar, hedar och jämförbara platser. Borde kunna påträffas i Smålands inland.

Strandtrift Det finns en form med kort och hårig stängel och en med lång och kal. Ta belägg på den förra. Vilken sprider sig mest utefter vägar i inlandet?

Lungört Kolla och samla in lungörter, som kan vara förvildade! Det finns flera sådana i Småland. En liknar vår vilda lungört men har bara röda blommor. Vår vilda art (med skiftande blå och röda blommor) planteras ibland in i trädgårdar och kan i sin tur förvildas därifrån.

Gulplister Se även här upp med tidigare fynd. Vi misstänker att det oftast rör sig om praktgulplister, som ofta är odlad och förvildas mycket lätt. Vi är tacksamma för belägg från alla lokaler!

Dvärgmåra se PARNASSIA 90/2 Växte förr i Lagan vid Värnamo.

Bläddror Samla ex av blommande vattenbläddra och citrongul bläddra. Bara på blommorna kan man säkert skilja den åt. Sumpbläddre och blekbläddra är något mindre svåra. Exemplar som inte har blommor, pressas mycket lätt t e under en bok.

Ängsmaskrosor och atlantmaskrosor De utslagna blommorna har tilltryckta holkfjäll. Bladen är enkelt flikiga. Växer i naturliga gräsmarker i enstaka exemplar, uppträder aldrig i mängd. Samlas in med utslagna blommor

Ingvar Christoffersson, Göträdsgatan 8, 341 39 Ljungby

Se vidare Lennart Stenbergs artikel sid 29!

VÄRBLOMMANDE LÖK- OCH KNÖLVÄXTER

Om våren hittar vi ibland lök- och knölväxter, som det är besvärligt att sätta namn på. Våra florer brukar inte ta upp dem. Denna sammanställning är till för dem, som har lust att komplettera sina inventeringar med lökväxterna. Smålands Flora tar gärna emot uppgifter, men då måste det gälla säkert förvildade arter. Du måste också ta belägg, som du gärna får skicka till mig.

Släktet blåstjärnor, Scilla

Släktet känns igen på sin helt fribladiga kalk. Ståndarna är också fria från varandra. De har en trådlik eller helt smal sträng.

Rysk blåstjärna, *Scilla sibirica*

Från varje lök 2-3 breda blad. På varje stängel 1-3 hängande, intensivt klarblå blommor. - Vanlig i odling, ofta förvildad, ibland i massbestånd.

Tidig blåstjärna, *S bifolia*

Från varje lök oftast två smala blad. Klase ofta rikblommig, pyramidformig, med de nedre blommorna på långa skaft. Kalk mörkblå-lila. Örten nedtill röd eller violett. Blommor samtidigt som vårstjärnorna och liknar liten vårstjärna. - Mest österut.

Släktet klockhyacinter, Hyacinthoides

Släktet räknades förr till *Scilla*. Det skiljer sig från detta genom att kalkbladen är klocklikt slutna med tillbakaböjda spetsar. Våra båda arter är större än blåstjärnorna och har mera rikblommig klase.

Engelsk klockhyacint, *H non-scripta*

Klase något ensidig, med smalt klocklika, mörkblå (sällan vita) kalkar. - Ofta odlad och ibland förvildad.

Spansk klockhyacint, *H hispanica*

Klase allsidig. Kalkar ganska öppet klocklika, ljusblå, rosa eller vita. Mindre frodig än engelsk klockhyacint. - Sällan förvildad.

Släktet vårstjärnor, Chinodoxa

Kalkbladen nedtill sammanväxta. Ståndarsträngar breda (ser ut som små kalkblad).

Stor vårstjärna, *C gigantea*

20 cm. Varje stängel med 1-3 stora blommor (kalkblad 18-20 mm). Kalk ljuslila eller lilablå, med stor diffust avgränsad vit mitt. - Allmänt odlad, förvildas lätt.

Vårstjärna, *C forbesii* = "*luciliae*"

15 cm. På varje stängel oftast 2-6 blommor (kalkblad 15-18 mm). Kalk lilablå, med ganska stor, tydligare avgränsad vit mitt. - Mycket ofta odlad och förvildad.

Liten vårstjärna, *C sardensis*

10-15 cm. Oftast 4-8 små blommor (kalkblad 12-15 mm). Kalk mörkare och renare blå, med helt liten, distinkt mitt. - Vanlig österut, lätt förvildad.

Släktet porslinshyacinter, Puschkinia

Kalk som värst järnorna. Ståndarsträngar sammanväxta till en sexuddig stjärna.

Porslinshyacint, P scilloides

Kalk vit eller mycket i just blå, varje kalkblad på utsidan med ett mörkblått streck längs rygglinjen. - Ganska ofta odlad, lätt förvildad.

Släktet pärlhyacinter, Muscari

Klase tät med små urnlika kalkar(hos våra arter oftast blå).

Pärlhyacint, M botryoides

Lök liten, spetsigt äggformig. Från varje lök 2-4 upprätta, smala, upptill något bredare blad, som inte övervintrar. Bladspets abrupt hopdragen, båtformad. Klase smal med nästan klotrunda kalkar, som är ljusblå (mindre ofta vita) med vita tänder. - Vår gammaldags pärlhyacint, ofta funnen vid gamla torp, ännu mycket odlad, lätt förvildad.

Armenisk pärlhyacint, M armeniacum

Lök stor, mer rundad än hos föregående art. Från varje lök 3-5 blad, som brukar övervintra. Bladen är bredast mot basen, f ö smalt jämbreda, långa, oftast utbredda på marken. Klase stor och bred, rikblommig. Kalkar mörkare purpurblå, avlågt urnlika, insnörda nedanför spetsen, med vita eller blekblå tänder. Denna kraftiga och starkt färgade art förvildas lika gärna som den gammaldags, men på gamla tomter hittar man den inte.

Mörk pärlhyacint, M neglectum

Lök i storlek mellan de båda föregående arterna, rundad. Blad övervintrande, 3-6 från varje lök, upprätta, helt smala, jämbreda utom längst ned, där de är bredare. Klase kort men tät. Kalkar urnlika, mycket mörkt blå eller svartblå, vitspetsade. Blommor 1-2 veckor senare än de båda föregående. - Ej vanlig i odling men tycks lätt förvildas.

Släktet snödroppar, GalanthusSnödropp, G nivalis

Blad smala (upp till 8 mm). Yttre kalkblad smalt omvänt ägg-runda. - Den vanliga snödroppen förvildas lätt. På gamla tomter står den kvar länge. Om omständigheterna är goda, kan varje planta bilda stora ruggar.

Turkisk snödropp, G elwesii

Liknar vanlig snödropp men blir mycket större. De yttre kalkbladen bredare, ägg-runda. Också bladen är påfallande breda (upp till ett par cm). - Odlas numera en hel del och påträffas allt oftare förvildad på samma sätt som sin mindre släkting.

Släktet snöklöckor, Leucojum

Skiljer sig från snödropparna genom att alla sex kalkbladen är lika, vita med grön eller gul spets (hos snödropparna är de yttre kalkbladen helt vita, de tre inre korta, urnupna med grön spets).

Snöklöcka, L vernum

Blad smalare än hos turkisk snödropp. Kalk rundat klocklik. - Ganska sällan odlad, ibland förvildad.

Släktet krokus, Crocus

7

Vårkrokus, C vernus

Storblommig, nästan alltid med breda kalkblad. I många färger och nyanser (vit, blek- mörkblå, violettstrimmig) men aldrig gul. Vår vanligaste odlade och förvildade art, ofta vid ödeställen.

Gullkrokus, C flavus

liknar vårkrokus men är något mindre och har mer jämnt tillspetsade blad. Kalk lysande gul. - Allmänt odlad, ofta förvildad.

Bägarkrokus, C Chrysanthus

Spädare än de båda föregående, med smalare kalkblad. Kalk oftast gräddgul, men kan också vara rent gul, viteller ljus- till mörkblå. Prydnadsvärdet beror till stor del på de kontrasterande, stora och lysande mörkorange stiftet. - Allmänt odlad men sällan påträffad förvildad.

Snökrokus, C tommasinianus

Till storlek och växt som bägarkrokus. Två färgformer är vanliga: ljust lilablå (ametistblå) och mörkt lilablå. - Vanlig i odling men ännu ej rapporterad som förvildad till Smålands Flora.

Släktet narcisser, Narcissus

Stjärnnarciss, N x incomparabilis

Detsamma som korsningen mellan pingst- och påsklilja. Bildar en mycket heterogen grupp av former. Oftast lik pingstliljan men med större, gräddvit (eller ljusgul) kalk och bredare röd rand på bladen i mittpipen. - Allmänt odlad, ofta förvildad eller kvarstående.

Släktet vintergäck, Eranthis

Vintergäck, E hyemalis

Vår välkända vintergäck förvildar sig ibland men blirsällan långvarig, åtminstone inte i gräsmattor, som bjuder övermäktig konkurrens. Känns igen på sina finflikiga blad med glänsande ovansida och sina rent gula blommor.

Turkisk vintergäck, E cilicica

Något spädare, med mörkare guldgula blommor. Bladen är brungröna och har många flikar, som är smala och spetsiga. Bladovansidan är matt. Nedtill är växten kraftigt röd. - Odlas mindre ofta, ej rapporterad som förvildad.

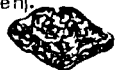
Sippor, Anemone

Balkansippa, A blanda

Till växten lik vitsippa (som också har en odlad, mörkblå form!) men med många fler kalkblad, som är smala och långa. Kalk vit, blå eller rosa till röd. Jordstam knölik (som en liten sten).

Knölsippa, A apennina

Lik föregående, men kalk något mindre, blå eller vit, med hårig undersida (kal hos balkansippa). Blad starkare håriga. Jordstammen liknar något vitsippans. Sällsyntare i odling än balkansippan.

Möte med skogsfrun

Det var en solig och fin morgon i början av juli, när jag var ute och gick i storskogen. Det var så där riktigt lugnt och skönt, blåbären var precis mogna, saftiga och mycket goda. Alltså en skön morgon, perfekt för lite privata botaniska studier av vad som kan dölja sig i storskogen.

Kvällen före hade jag pratat med min gode vän Bengt Carlsson. Vi diskuterade lite om vilket område jag skulle titta närmare på, och jag fick ett förslag som verkade vara intressant. Men nu åter till storskogen.

Jag närmade mig ett högt berg vid en sjö. Det kändes lite pirrigt och spännande, när jag stod på toppen av berget och tittade ner mot sjön. Jag såg några höga granar nedom bergstupet och tänkte att hit ska jag -- men hur? Jag fick leta ett tag innan jag hittade ett ställe, där det gick att komma ner. Efter en mödosam klättring var jag så nere på "fast mark". Med en gång såg jag att här hade nog ingen människa satt sin fot på väldigt många år.

Jag närmade mig två stora granar i den blockiga sluttningen. Spänningen ökade, jag steg upp på en stor flat sten och tänkte, att här måste du titta noga, här finns det något speciellt. Jag hann knappt tänka tanken till slut förrän jag såg HENNE. Där mitt mellan två stenar stod den fint och grannt - **Skogsfrun!**

Jag kände en sprudlande glädje, jag har hittat skogsfrun! Den var fin där den stod i ensamt majestät mitt bland alla multnande löv, en enda stängel med två förtjusande små blommor på. Till skillnad från de flesta orkideer är blommans läpp vänd uppåt. Den är vacker, vit med röda strimmor framtill. Det var en alldeles fantastisk syn, min stora botanistdröm hade gått i uppfyllelse. Vinden susade lite lätt i trädkronorna, för övrigt var det helt tyst, lugnt och fridfullt.

Glad och nöjd gick jag därifrån och klättrade lätt uppför berget. Senare samma dag återvände jag tillsammans med Bengt och vi fotograferade skogsfrun. Vi upptäckte då ytterligare ett blomskott på väg upp. Sedan dess har jag inte varit där. Men jag tänker ibland på mitt möte med skogsfrun den 11 juli 1990 - en förtrollad morgon i Ankarsrumsskogarna.

Nils Edlund, Ivärgatan 3, 570 90 Påskallavik.

Skogsfrun i Småland

Aha, det är så man överlistar skogsfrun! För en luttrad Smålands flora-inventörare, som (tyvärr) inte har tid över varken för kamera eller nöjesutflykter, är det bara att gratulera till Edlunds stjärnskott. Och jag noterar med största tillfredsställelse skogsfrun som art nr 551 på en av "mina" rutor i trakten.

Med tillbörlig hänsyn till den sägenomspunna arten har Nils Edlund och Bengt Carlsson varit mycket förteguna om fyndet. Bengt hade dock vänligheten att visa mig växtplatsen den 27 juli. Nu, drygt två veckor senare, var stängel nr två fullt utvecklad. Den första stängeln låg redan avvissnad på marken. Då det kan vara av intresse att veta, vad som i övrigt växte på platsen, lämnas här en kort beskrivning.

Fyndplatsen är en blockig och rätt brant östsluttning beväxt med högstammig, tämligen gles granskog med inslag av enstaka buskar av björk, asp, lönn, och lind samt hassel. Inom en meters radie fanns därutöver endast några blad av harsyra och ett par groddplanter av lind. Mossa fanns endast på blocken. Inom tre meter från skogsfrun tillkom två medelstora lindträd, en mindre hasselbuske, ett par ruskor av lind och lönn, ett exemplar av träjon och fem små tuvor av vispstarr. Allvänt sett är alltså biotopen tämligen fattig och av en karaktär som en flora-inventörare i nordöstra Småland inte ödselar mycken tid på ...

Ytterligare ett fynd har gjorts i Småland under 1990. I Järstorp socken utanför Jönköping fann Lennart Persson arten bland vitmossa invid en bäck i gammal granskog. I grannskapet växte bl a skärvestarr, tvåblad, spindelblomster, korallrot, nordlig lundarv och kärrfibbla. Alltså den typ av biotop, som vanligen förknippas med arten (Frisendahl i SBT 1910, floravård i skogsbruket 1984). Upptäckten gjordes den 8 juli, och åtta stänglar hann det bli, innan sommaren var slut.

Första fyndet av skogsfru i landskapet är från femsjö 1816, då Elias Fries såg två exemplar i gammal granskog vid sjön färgen (Frisendahl). I Smålands flora 1864 skriver Scheutz helt kort om lokalen: "på detta ställe utgången, emedan skogen blifvit uthuggen". Ett andra fynd i Småland gjordes troligen på 1880-talet eller strax före, just i området för Edlunds fynd: "Ånkersrum, nära Hällsjön" enligt Hartmanns flora 1889 (12:e uppl. utgiven av Krok; 1 uppl. 11 1879 omnämnes inte lokalen).

Nästa gång skogsfrun visade sig i landskapet var 1924, nu i Målaskog ett par mil öster om Ljungby (Ingvar Christoffersson muntl.). Här växte den i flera exemplar i en lövskogssluttning; återsågs i två exemplar 1974. Och i Gårdveda blommade "liten grupp" 1951 och 1960 (Stenstorp & Nelin i SBT 1976.)

Elias Fries' fynd av skogsfrun var också det första för Sverige. Sedan dess har den hittats i de flesta landskap, på flera håll rikligt och årsvisst. Men i Småland lever den fortfarande upp till sitt gamla rykte som den nyckfulla varelsen.

TVÅ intressanta växtfynd i Vetlanda

Under sommaren 1990 fann jag två för inventeringen nya arter, som eventuellt har fröspritt sig från någon trädgård, men ändå måste betecknas som rara fynd. Båda arterna har det där milt vackra, som gör dem så tilltalande för en sann blomsterälskare. De är inte växter med starkt lysande blommor utan arter som fordrar uppmärksamhet från den som ger sig tid att noga betrakta dem.

***Artemisia pontica*, romersk malört.**

Romersk malört fann jag i jordhögar utanför Skede samhälle. Tidigare är endast fem fynd dokumenterade i Sverige (Skåne, Göteborg, Södermanland och Stockholm) Detta var det första fyndet under arbetet med Smålands Flora.

Den romerska malörten liknar vår egen malört. Den är perenn, ca 50 cm hög, gråluden, tätbladig, kryddoftande. Blomningen sker först i augusti-september. Blommorna är ljusgula (4 mm), klotrunda och nickande. Jordstammen är krypande. Till våra trakter har den kommit från sina naturliga växtplatser på sydosteuropiska och asiatiska stäppområden Den används huvudsakligen som brännvinskrydda.

***Verbascum blattaria*, sommarkungsljus.**

hittade jag i lösjord i ett grönområde, som regelbundet slås av parkförvaltningen i Vetlanda. Den är tvåårig, blir upp till 1,5m hög och har fyrkantig, upptill glandelhårig stjälk. Bladen är av långt lansettlika, flikiga - naggade, de nedre kortskaftade. Blommor med ljusgula kronor (2-3 cm) i juli-augusti. Två av de fem ståndarna har violettådriga strängar. Den har kommit in som prydnadsväxt men sprider sig spontant enligt uppgifter från bl a Skatelöv, Karlskrona och Malmö.

Dess naturliga utbredningsområde är Syd- och Mellaneuropa och främre Asien. Detta var första fyndet under vårt inventeringsarbete.

Uppgifter om arterna är hämtade från:

T Karlsson, Botaniska museet, Lund 1991

Weimarck, Skånes Flora 1963

Svensson, Sveriges kulturväxter 1893

Lid, Norsk och svensk flora 1979 (bild malört, romersk)

O Polunin, Vilda växter 1989 (bild sommarkungsljus).

Monika Mörk, Gåvostigen 19, 574 39 Vetlanda, tel 0383-181 77

Några växtfynd i Nässjö-trakten sommaren 1990

Blekvide (årets fynd enl TK!) fuktig hagmark, Hallen-Pustanäs
Malmbäcks sn

Mellansmörblomma (R fallax ssp fellifrons) . Kanter av Rummaån
2 ställen, Forserums och Barkeryds sn

Nattskatta trädgårdsland, Bredstorp, Malmbäcks sn och Kyn-
holmen, Barkeryds sn

Klöveroxalis grönsöksland, Karlsro, Bälaryds sn

Rödmire grusgång, Björstorp, Bälaryds sn

Stor ängssyra Björkö järnvägsstation, Björkö sn

Vildlin fuktäng, Hammarsberg, Flisby sn

Duvnäva stenig torrbacke, Hammarsberg, Flisby sn

Kransslinga damm, Smål. Anneberg, N Solberga sn

Axslinga Norra Vixen, Eksjö sn

Glansnäva Smälleberget, N Solberga sn

Vårkorsört Lövhult, grusmark vid hästhege, N Solberga sn

Hamnsenap väglänt, Nässjö

Ängsfibbla ängsmark, Stenseryd, Forserums sn

Korsslamkrypa Sandsjön, N Sandsjö sn

Doftklöver betesmark, Kårarp, Eksjö sn

Mellangyllen rännebro, Broarp, Eksjö sn

" järnvägsspår, Grimstorp

Kal backglim järnvägsspår, Grimstorp

Grått saltgräs vägkant i Åsperyd, Barkeryds sn

" " vägkant vid Nässjö gla kyrka

Klockorna på västkanten

Klockgentianorna hade Eric Olovsson i Sandhult haft under uppsikt i många år, och nu skulle han visa mig dem. Hösten var redan långt liden, när vi armbågade oss ut ur strandvidet och såg Illeråssjön.

Den lilla udden var kantad av tontunga stenblock. Ett av dem hade ett släppspår efter sig, så sjöisen kan tydligen möblera om bland stenarna. Barken på buskarna uppe på udden bar också spår efter isens kraft.

På den mörka strandbården runt udden växte gott om spretiga och korta strandlummerplantor, inte helt olika de strandsatta bläddrerevor, som fastkletade i dyn säkert väntade på en vattenståndshöjning. Och den som väntar höstregn i Gislaved brukar alltid bli bönhörd. Att det var sent på året avslöjade bläddrornas hibernakler. Det är spridnings- och övervintringsknoppar, som sitter ytterst på vissa skottspetsar. De innehåller tätt packade blad, som är omgivna av en seg hinna, och de liknar mest en grön älgkort i miniatyr. Säkert sprider de dybläddrorna effektivare än deras vackra blommor.

Där, några meter från vattenlinjen, hittade vi tre gentianor, som stod tätt intill varandra. Det var inte lätt att få syn på dem. Eftersom det var mulet, var de inte utslagna, utan de vred sina brunblå baksidor av kronbladen i en sluten spiral. När solen någon enstaka gång sticker till här i vårt sydvästra hörn är den desto lättare att se. Den djupblå färgen syns då långt. Men klockgentianan måtte trivas bra med den fuktiga Atlant-kusten, för det är där som den har sin största utbredning.

Både Eric och jag hade kameror med. Vi hade hoppats på den djupblå, men fick nöja oss med den knutna blomman. För en oinvigd betraktare måste vi ha utgjort en märklig syn. Med hakorna i blåtäteln och tyngden på armbågarna vändes bakarna i olika riktningar mot skyn för rätt ljus. Som ett höstligt långsamt orrspel.

Det är inte konstigt att vi inventerare ibland blir betraktade som lite udda figurer på bygden, fast det är ju bara undantagsvis som det blir polissak. Men det är sådant man får

bjuda på. För om vi inte legat där på alla fyra, hade vi heller inte upptäckt det knappt millimeterstora hål, som var borrarat på hälften av de ca tjugo gentianor vi fann. Det lär vara en larv till en liten blå fjäril, som tagit sig ut den vägen. Fjärilslarven avsondrar en vätska, som är så tilltalande för en viss myrart, att den bär hem larven till stacken. Där äter den myrlarver och mår bra till nästa sommar, då den som vuxen fjäril flyger ut för att se om den kan hitta nya gentianaknoppar. Chansen är dock inte stor att den kan hitta någon ägglägningsplats. Vi hittade flera blommor, som var avbetade. Spillning på stenarna visade att kanadagäss varit där och kanske tagit för sig av de vackra växterna. Det är möjligt att de är välsmakande för gäss, men vid något tillfälle har jag sett att kvigor på Ettöresreservatet undvikit att äta gentianorna

Växtnamen *höstsöta* och *klocksöta* från förra sekelskiftet kan ju antyda att de hade söt smak, men det kan ju också syfta på att de var vackra. Linne kallade den *höstklocka* eller *höstblomma*. När den första blåa klockan slog ut sa han att det var tid att ta det första skåret i säden. Fries i femsjö kallade växten *blå oxöron* på 1860-talet. Dess latinska namn *pneumonanthe* kommer från det grekiska ordet för lunga. Och att gentianan använts i folkmedicinen tyder namnen *lungeblomma* och *lunggentian* på. En annan ålderdomlig beteckning "stätt upp och gå" tyder snarast på att växten hade helbräddagörande krafter.

Veckan efter sökte jag klockgentianan i min ruta. Jag gick i vattnet längs den långgrunda stranden. Spridda notblomster syns över vattenytan. Fastmarksväxterna gjorde halt med täta blåtåteltuvor. Ovanför dem fanns ett bestånd av myrlilja och nedom täteltuvorna växte ruggar av löktåg, några brunagsskalor stack upp bland vitagen.

Och där stod gentianan utslagen i det sista solljuset! Inte konstigt att folk förr kunde tro den om under. Dess intensivt blå färg var helt osannolik mot höstens matta grönbruna färgskala. Den krokusstora klockan växte alldeles i kanten av en låg vall av fjolårsvass. När jag knäböjde såg jag att alkonblåvingen hade varit före mig.

Mystisk lupin

I början av oktober 1990 fick jag reda på att det skulle finnas ett bestånd av plattlummer i Husebyskogen vid väg 23. Eftersom jag inte tidigare funnit denna i Skatelövs socken, ville jag kontrollera om det var riktigt. Jo, det var det, ett stort bestånd på en brant sluttning vid väg 23.

Några dagar senare bestämde jag mig för att kontrollera om den fanns på fler platser utefter vägen. Tog därför min cykel och åkte norrut mot Växjö. Efter ca 1 km fick jag se en lila-färgad liten blomma vid vägkanten. Detta var något nytt för mig. Att den var av släktet lupin kunde jag snabbt konstatera. Jag tog ett par bestånd med mig hem. Kunde inte finna arten i Krok & Almquists flora och trodde därför att det var en förvildad trädgårdsväxt. När jag sedan träffade Åke Widgren och visade honom den, kunde han hitta den i Lids flora. Där kallades den för *Lupinus angustifolius*, **smallupin**. Sen skickade jag ett exemplar till Thomas Karlsson. Han ansåg att allting stämde utom färgen, den skulle vara blå. Han sade också att han funnit exakt samma art vid väg 25 öster om Lessebo. Vidare fick jag reda på att lupinen var ettårig och skulle blomma i juni! Förmodligen var den hitkommen från Sydeuropa. Jag kontaktade vägverket och fick veta att de inte sått något frö på den aktuella vägsträckan sedan vägen ombyggdes för 25 år sedan. Hur har den kunnat överleva i alla dessa år utan att ha blivit sedd?

När sedan Åke Widgren och jag gjorde ytterligare forskning efter den, fanns den med några spridda förekomster på ca 2 mils avstånd från den första platsen! - Den växer bara på skuggiga platser med ringa gräsförekomst.

Till sommaren skall jag försöka återfinna den, blommande med rätt färg!

Något för andra stt söka efter på våra triviala vägkanter.

Stig Johnsson
Eksäter
340 32 Grimslöv

Stora träd i Småland

Mitt upprop om stora träd i vårt landskap i PARNASSIA 2/90 har rönt ett gott intresse. De största inrapporterade träden är följande bjässar:

Trädslag	Lokal	Ort/Socken	Omkrets	Ånn
Al	Baptistk:n	Tranås	335 cm	1
Alm	Huseby bruk	Skatelöv	510 cm	2
Ask	Gullaskruvs säteri	Hälleberga	482 cm	3
Björk	Haga	Älghult	300 cm	4
Bok	Åskebäck	Fagerhult	378 cm	5
Ek	Huseby bruk	Skatelöv	675 cm	6
En	Skäftesfall	Korsberga	190 cm	7
Gran	Vevik	Skatelöv	325 cm	8
Lind	Spånshult	Bredestad	488 cm	9
Lönn	Fjärdingsmåla	Älghult	315 cm	10
Poppel	Huseby bruk	Skatelöv	510 cm	11
Tall	fåglabo	Kräksmåla/ Älghult	376 cm	12

Omkretsen är mätt 1,5 m över markytan.

- 1 Klibbal. Kallas "Kattalen". Finns med på tavlor av Herman Norrman, som dog 1905 (Rg).
- 2 3 m hög stam som sen delar sig i två stammar (S Johnsson).
- 3 (A Ernstson).
- 4 Ung. 3 m hög stam som övergår i flera stammar. Haga-L G Stenssons sommartorp (A Ernstson).
- 5 I brant mot sjön Nävlan (A Gustafsson).
- 6 Sommarek. Kallas "Kyrkeken". Har en håla som rymmer 3 pers. (Johnsson). N Kvilekens nuvarande omfång och status har ej inrapporterats.
- 7 2 m hög stam. Hela enen 10-12 m hög (G Maiwald).
- 8 (S Johnsson).
- 9 Skogslind, just V om gården (Rg)
- 10 Har tappats på sav vid seklets början (A Ernstson).
- 11 Balsampoppel. Ihälig, i dålig kondition (S Johnsson).
- 12 Fridlyst. Gränsmärke mellan socknarna. Se vidare Älghults-krönika 1985 sid 68-69 (A Ernstson).

Asp, oxel, rönn, sälg m fl träd har ej rapporterats

Slutligen framför jag ett varmt tack till all fr, som lämnat träduppgifter.

Kjell Rönning, Söderlingsgatan 35, 573 39 Tranås.

Den småländska klippskärgården

Norr om Oskarshamn vidtar en annorlunda typ av skärgård än de långgrunda stränderna i Kalmarsund. I Misterhults och Tjusts skärgårdar dominerar klippiga öar, närmast kusten barrskogsbevuxna och kanske en aning triviala. Men ju längre ut mot havet man kommer, ju kalare blir skären, för att till sist vara helt vegetationsfria. Den intressantaste zonen för en botanist är bältet strax innanför de yttersta hållarna. Där kan man promenera omkring naken på hög- och eftersommaren och bekvämt studera blommorna. Har sommaren inte varit alltför torr, så prunkar nu fullständiga rabatter mellan kala, släta, fina berg.

Låt mej presentera smålandskustens pärla; Örö, beläget i yttre havsbandet två mil söder om Västervik. Ön är ekskog, kärr, torräng, strandäng och klippor. Vi har hittat 426 arter på Örö, som inte är mer än drygt kilometern i genomskärning!

Där ute har vi en sydostlig utpost för hönsbär, och där fanns till för ett par år sedan - en av landskapets få **strandkålsplanter**. I lundarna växer stora mängder **lundkovall**, och **rödblärorna** bildar bestånd som räcker upp under armhålorna, när man vader fram i alskogen. Där finns **ängsrutan** på en av sina fyra lokaler i skärgården. Den för kusten sällsynta **kärrvialen** (*Lathyrus palustris*) bildar svårforcerade snår sammanvävd med **strandsnärjan** (*Cuscuta europaea* ssp *halophyta*). **Hartmansstarr** trivs i ett kärr. **Skärmstarr** är uppgiven av Göthmark -79. Inne i lunden finns vidare **nejlikroten**, några stora idegranar, nattviol, tandrot, olvon samt tidigt på våren oräkneliga vitsippor. Lunden är då vit som snö. Några veckor senare är de avlösta av lika många liljekonvaljer.

På klipporna och längs steniga stränder hittar vi **dansk skörbjuggsört**, **hampflockel**, **havsarv**, **toppfressört**, **tulkört** och **strandgråbo** (*Artemisia vulgaris* var. *coarctata*) med sina silvriga blad. **Malört**, **vresros** och den ståtliga **vejden**.

De vida strandängarna saknar märkligt nog smultronklöver, men i stället finns **klöverärt**, **bunge**, **strandmynta** (*Mentha aquatica* var. *littoralis*), **strandrödtoppa**, **vårklynne** (lite torrare mark dock), **snärvinda** och rikligt med **höskallror**. Dessa blir halvmeterhöga längs Örös stränder, och de trivs i Misterhults skärgård.

Norrut försvinner de nästan helt. Där finns bara den lilla ängsskallran.

På Örös torrängar prunkar blodnäva och solvända. Där finns enstaka ex av bergkårel (*Erysimum hieracifolium*), som verkar trivas bra i skärgårdsklimatet. Den östliga korskovalen finns, om än fåtalig. Desto rikligare då gullvivan i maj. Adam och Eva finns sparsamt, och i ett kärr växer hästsvans.

Arter som öborna hjälpt ut till ön, och som funnit sig väl till rätta, är t ex kungsängslilja, gulsippa, blåeld och humle. För närvarande syns inte bitterkrassingen^{*)} (*Lepidium latifolium*) till på Örö, men den har funnits där, och den finns rikligt i skärgården söder om ön. Mellan stenblocken på stränderna där trivs bitterkrassingen utmärkt. I övriga Sverige inskränker sig förekomsten tydligen till ruderatmarker. Jag har dock sett den på klapperstranden nedanför sjöuren i Visby. Men i Misterhults skärgård har den sitt starkaste fäste i landet.

Utmärkande för den här skärgården är också riklig förekomst av ekskog. Förr var ekarna fridlysta för skeppsvarvens räkning, och de hann då etablera sig ordentligt. Tyvärr växer dessa biotoper nu snabbt igen, därför att allt bete upphört på öarna.

Jag vill avsluta med mina två kanske märkligaste fynd under inventeringen i skärgården: På det lilla Söreskäret, knappt hundra meter långt, växer inte mycket annat än de spåda skärgårdsörter, man kan träffa på överallt i utskären. Här är för utsatt, och vinterstormarna spolar rakt över skäret. Packisen begraver det stundtals. Den enda högre växtligheten består av ett snår gråvide samt ett äppelträd (*Malus domestica*)! Detta är ju otroligt. Att överhuvud taget hitta en vildapel här är nästan onöjligt. Men detta bär ällig frukt! Iroligen är det astrakan, för den lär kunna sätta frukt utan ympning. Men hur har den kunnat rota sig här ute i havet? Jag är tacksam, om någon vill höra av sig i ämnet.

Och strax intill äppelträdet i en fuktig bergskreva växer ett bestånd av kalmus (*Acorus calamus*)!

Roger Karlsson
Första Västralundsgatan 19
593 36 Västervik

**Brännässlor, pinjer och akantus -
Floristiska nyårsintryck från Rom.**

Man skulle kanske tro att beröringspunkterna mellan Smålands sommarflora och växtligheten i Rom under januari månad är närmast obefintlig. Eftersom jag under de senaste fem åren regelbundet har tillbringat veckan efter nyår i Rom och dess omgivningar, har jag inte kunnat låta bli att göra en del jämförelser. Vissa associationer till Småland har då varit oundvikliga. Jag ska nu för Parnassias läsare presentera några anspråkslösa reflexioner, som har sitt ursprung i dessa vinterbesök i Italien. Det mesta i den romerska miljön är förståsganska osmåländskt. Klimatet vid nyår kan växla en hel del från år till år. Ena året bjuder på försommarvärme, 15-16°, andra året möter man nordliga vindar och i vissa fall temperaturer under fryspunkten, med frusna fontäner som följd. Men mestadels är det soligt väder och en medeltemperatur på 11-12°, vilket naturligtvis inbjuder till floristiska iakttagelser. I år, 1991, var januarivegetationen dessutom särskilt grön och frodig efter de rikliga decemberregnen.

Brännässlor *Urtica* frodiga, ljusgröna och redan halvmeterhøga, är kanske det mest "småländska" jag så här års tycker mig uppleva på Forum Romanum, i Ostia och Roms parker under buskar och träd. Ibland kan man också se den lilla **blidnässlan** *Parietaria* sticka ut från murar och väggar. Brännässlorna växer ofta granne med ädel **akantus** *Acantus mollis* i jättestora, friskt gröna bladrosetter, som i stiliserad form återfinns på de antika kolonnernas överdel och i smäckra rankor på kejsar Augustus fredsaltare vid västra Tiberstranden. Akantusen blommar med høga, axlika blomspiror och vita purpurådrade blommor först i maj månad. **Ringblomman** *Calendula officinalis* blommar mest hela året i Italien - påminner naturligtvis om småländska trädgårdsodlingar. I den här rapsodin blandar jag förrätt friskt både odlade och vilda växter.

Storblommig tusenskøna *Bellis perennis* med långskaftade blommor är karakteristisk för öppna ytor t ex i Ostia, Roms gamla hamnstad. Blommande tusenskøna upplever vi ju inte så sällan

i Småland under milda vintrar, fast med lite blygsammare dimensioner än här nere. Blommende *malva*, troligen *Malva silvestris*, som i antiken användes flitigt i matlagningen, och *molke* *Sonchus* hittar man ofta på vägar och bland ruiner i januari. Det som, förutom akantusen, ger ruinerna deras estetiskt-floristiska dimension, är nog annars i mitt tycke *murgrönan* *Hedera helix* vår enda europeiska lian med luft-rötter. Den är också en småländsk bekant, låt vara att den här nere täcker snart sagt varje murstycke med sitt frodiga bladverk. Den blommar t o m nu på vintern med små gulgröna blommor och har samtidigt svarta giftiga bär. Murgrönan var i antiken helgad åt vinguden Dionysos och symboliserade den obändiga alstringskraften. Bland gräsen hittar jag på många ställen vad som åtminstone ser ut som vår vanliga *vitgröe* *Poa annua*? På forum Romanum växer nu, liksom under antiken, de tre heliga träden *lager* *Laurus nobilis*, oliv *Olea europaea* och fikon *Ficus carica*. De båda förstnämnda är vintergröna, men fikonträdet spretar ännu med bara, knotiga grenar i januariisolen. Lagern är känd som guden Apollos träd, och olivträdet var vishetsgudinnan Minervas attribut. Båda dessa förekommer ännu tillsammans på italienska mynt. Fikonträden har en ytterst komplicerad reproduktionscykel, där steklar spelar huvudrollen.

De antika ruinerna är ofta, även på vintern, täckta av frodig växtlighet, och på 1800-talet kunde man räkna till 420 olika arter enbart i Colosseums ruiner (enligt Daekons *Flora of the Colosseum*)! d v s nästan lika många arter som i en ordinär småländsk inventeringsruta! I dag har man intrycket att ruinkatterna är minst lika frekventa som växterna var för 100 år sedan. Ett besök på Palatinen, kejsarkullen, ger förutom anseeligt arkeologiskt och historiskt utbyte, också floristiska skönhetsupplevelser av stora mått. Jag tänker bl a på *apelsin* och *pomeransträd* *Citrus sinensis* och *C bigardia* med frukter i olika mognadsstadier från mörkgrönt till ljusorange, och inte sällan med enstaka doftande blommor på vintern. Stora städsegröna *stenekar* *Quercus ilex* och *järneken* *Ilex aquifolium* med glödande röda bär. Steneken räknades som Zeus/Jupiters träd, och guden förekommer i konsten ofta avbildad med en eklövskrans kring huvudet.

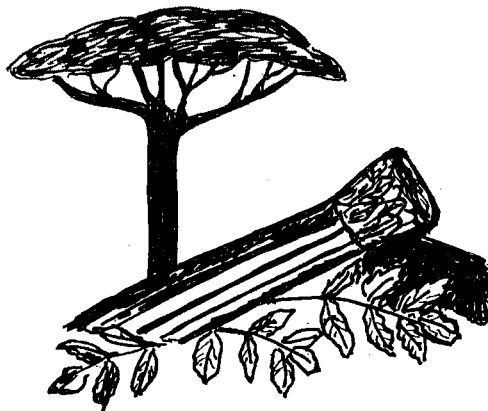
Småländska dimensioner har de pinjer *Pinus pinea* som likt

uppslagna parasoll bildar underbara lundar, som skänker skugga åt kejsarpalatsen på Palatinen och åt ruiner av tempel, termer och sädesmagasin i Ostia. Ännu mer estetiskt tilltalande är kanske pinjealléerna utmed Via Appia söderut från Rom. Pinjen, förebild för de klassiska kolonnerna, betraktades en gång som Kybeles och Attis träd och hör hemma i de mest bloddrypande rituella sammanhang med inslag av manlig självstympning. Den förekommer i många sammanhang i Rom tillsammans med **cypressen** *Cupressus sempervirens* - det hopfällda paraplyet.

Heltosmåländska inslag i den odlade romerska vinterfloran som dock på sitt sätt påminner oss om att vegetationsperioden här nere redan är i gång, är bl a städsegrön **rosenlager** *Nerium oleander*, som är så giftig att den går att använda som råttgift. Jag såg den ute på de röda tuffbranterna vid Sebastianos katakomber tillsammans med vinterblommande och doftande meterhöga buskar av **rosmaria** *Rosmarinus officinalis*, och **acacia** troligen *Acacia raddiana* på väg att utveckla sina gula mimosabollar, som vi känner igen från blomsteraffärerna. **Bougainvillean** *B. spectabilis* blommar med sina sista blommor tillsammans med rosor och hibiscus uppe på Capitolium, och ute vid Tibern väntar ännu de jättelika **platanerna** *Platanus x hybrida*, och **blåregnet** *Glycinia sinensis* på att få spränga sina knoppar. Det sker dock först i mars månad.

I planteringar och parker, slutligen, prunkar röd odlad **cyklamen**, vår vanliga småländska krukväxt, i massplantering. Den bildar en diskret fond till den stora julgranen på Piazza Venezia med sina bjärta färgdekorationer och sitt starka ljus.

Henry Sjöstrand
Agnes Högsgatan 233
591 72 Motala

Inte bara växter - människor också

Småland är stort och skiftande. Själv har jag mina rötter i torrbackens skrevor i södra Tjust, där land möter vatten.

Men sedan år 1982 i Tranås har jag varje sommar lärt känna olika delar av mitt landskap under inventeringsveckorna i Vetlanda, Värnamo, Nybro, Virserum, Skillingaryd, Södra Unnaryd, Jönköping. Jag har hängt med kamrater i Lund till deras rutor i södra Småland i Linnés bygder. Myrväxterna fascinerar mig, dem är jag inte van vid.

Människorna fångar mig minst lika mycket. Myten om smålänningen som klarar sig på en klippa i havet är inte tom. Det finns lyckligtvis ännu ungdomar, som ger sig i kast med stenar och sly, men i regel är det gamla människor, ofta ogifta syskon, som man träffar på i den röda stugan vid slutet av en smal väg.

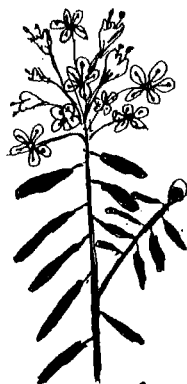
Lite vid sidan om i en by ligger ett rött hus på en kulle innanför åkrarna och med granskogen som bakgrund. Huset är enkelt, utan snickarglädje men välhållet och i två våningar. Vi knackar på. En ganska gammal man öppnar och ser provande på oss. Man kan ju inte veta vad som döljer sig bakom två grånade damers pannor. Vi presenterar oss och frågar om vi får gå runt lite på tomten och titta, men det är han inte pigg på. "Får vi sitta där nere på stennuren och äta vår matsäck?" - "Ja, de får ni" kommer det korta svaret, och så går han in.

Vi sitter och äter. En yngre smålänning dyker upp och är lika pratsam som den förste var fåordig. De är bröder. Jag kommer att tänka på en annan stuga, som bebos av två bröder och en syster, och frågar: "Ni kanske har en syster också?" - "Hi, Hi, hur kunde du veta de?" . När vi ätit färdigt, vill han visa oss var det växer skvattram. Vi går genom en vacker grandunge full av stora stånd av nordbräken. Stolt visar han upp en teg, som han brutit upp i skogen de senaste åren. - Smålänningar lyder inte självklart signaler uppifrån om nedläggning av åker. - Invid åkern växer en tuva med skvattram.

Tillbaka till huset. Där kommer en tredje broder, mittemellan de två första i ålder, och det finns en fjärde, upplyser han om. "Därnere vid sjön finns en märklig växt", säger han. Vi är i slutet av maj, och jag tycker det är bättre att titta på sjön på sensommaren.

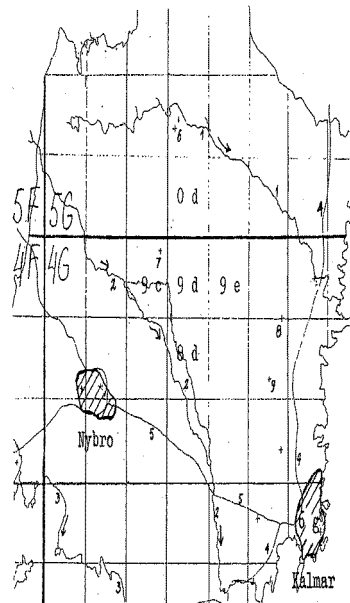
Sent på sommaren var vi tre gråhåriga damer i samma ruta som tog vår lunchrast nära de fem syskonens gård. Då dyker bror nr 3 upp, han med den märkliga växten. "Den ser ut som- j-a som en stensöta fast med blommor i toppen". Vi tvekar, för vi har ont om tid. Han tycker att damer från Lund är ingenting att lita på. De har ju lovat att titta på sjön på eftersommaren. Ett så oförmånligt intryck vill vi inte lämna efter oss, utan går med på en blixervisit, om det inte är för långt bort. Någon sjö ser vi inte, och vi väntar oss inte någonting - förrän han mitt i snårskogen av björk- och alsly leder oss fram till ett stånd av SAFSA. Det var den som liknade stensöta. Sjön? ja den blev utdikad i hans ungdom. - Glad var mannen och stolt, som nu hade bevis på att han hade safsa på sin mark, en gammal växt med magiskt rykte. Han vill veta hur han ska sköta om den, om han ska hugga bort björken den växer vid, Säkert har han hört om den kloka Ingeborg i Mjärhult, hans sockenbo i Virestads socken. Linné skriver om henne i sin Skånska resa, att hon "brukade gå till denna buske (i Mjärhult) om morgnarna tigandes och fastandes att rådfråga sig med, jag vet inte vem, varav Virestadsboarna kallade busken Ingeborgs i Mjärhult predikestol". (Skånska resan sid 71). Glada var vi också att vi följt med, för safsa hittar man inte var som helst. - Den fjärde brodern fick vi också, en skymt av med en traktor, men inte system. Hurdan är hon manne? Ingen ragata hoppas jag, men jag tänker mig gärna ett "fruntimmer med skinn på näsan" att hålla ordning på fyra bröder.

Astrid Thunblad
 Basungränd 3 A
 223 68 Lund

Skvattram

Just då fältarbetet med Smålands flora höll på att avslutas blev jag tillfrågad om att slutinventera 46 8d, Ingelsryd, under sommaren 1989. 250 arter fanns redan noterade från ett besök 1 maj (!) det året. Jag prövade och fram i början av oktober kunde rutan betraktas som tillräckligt inventerad med ytterligare omkring 300 kärlväxter. Då det blev aktuellt med ett slutinventeringsår 1990 påtog jag mig att försöka komplettera Ingelsryd-rutan samt fem rutor till i trakten, se kartsnittsen. De aktuella rutorna är betecknade på kartan enligt de ekonomiska kartbladen. 8d, 9c - e inom kartblad 46 samt 56 0d täcker gränstrakterna mellan Kristvalla, Förlösa, Åby och Bäckabo socknar i norra Möre. Området utgör norra delarna av mellersta Ljungbyåns vattenområde. Rutan 46 6g omfattar Kalmar stad och jordbruksmarker väster därom.

Norra delen av Möre. (Alltså helt ihållvärdigt med norra Möre, som ofta nämns i texten.)
 Mina sex "kompletteringsrutor" markerade med ek. kartbladsbeteckning. 1: Snåreåsdiken, 2:
 Ljungbyån, 3: Hagbyån, 4: väg E 66, 5: väg 265, 6: Bäckabo l:a, 7: Kristvalla l:a, 8: Åby l:a,
 9: Förlösa l:a

Bl a eftersom arbetet varit komplettering, med de olika söklistornas arter för ögonen i första hand, har jag ingen bra grund att översiktligt beskriva florán för olika naturtyper. Ej heller känner jag florán tillräckligt i andra delar av landskapet för att kunna göra rättvisande jämförelser. Istället nöjer jag mig med några spridda reflektioner kring resultaten samt kommenterar några lokaler, arter och artgrupper.

GEOGRAFISKA ANTVDNINGAR

är inte särskilt påtagliga i detta lilla och splittrade material. Dock finns en grupp växter som är mer eller mindre frekventa i kalmarrutan och trakterna däromkring för att bli ganska ovanliga eller sällsynta i flertalet rutor bara några mil innanför kusten. Bland mina noteringar märks detta främst för stor ängssyra, lönnmålla, cikoria, lökrav, hårkörvel, blåeld, flikplister och buskstjärnblomma. Mindre tydligt är kanske detta förhållande för t ex gulsippa, rågvallmo, måbär, äppelros och blålusern. Omvänt, d v s vanligare mot inlandet verkar gälla för t ex sommarfibbla. Småfruktig jungfrukam finns i flera rutor i norra Möre (minst tre lokaler i 9c), men verkar bli ovanligare mot SO och kusten. Det omvända förhållandet tycks gälla för jungfrukam, vilken jag bara sett i en ruta (8d) i norra Möre. Däremot är den inte alls svårfunnen på jordbruksmarkerna mot kusten. I norra Möre verkar svensk häggmispel vara en mycket vanlig art medan jag ej sett häggmispel här. Kring t ex Kristvallabrunn har svenskmispekn spritt sig ut i "alla" backar och synes helt naturaliserad. Kring Kalmar kan man se båda arterna men ingen av dem är iögonenfallande vanlig.

I detta sammanhang skall också något nämnas om ett fåtal av de arter som i viss mån är speciella för dessa delar av Småland eller riket som helhet. Längs Ljungbyån finns safsa spridd i båda ägrenarna, men säkerligen har många bestånd spolerats av tidigare årtalningar. Även sumpviol förekommer inom båda grenarna av ån; i den NÖ har jag dock ej sett den längre uppströms än till norra delen av ruta 8d. Sträv nejlikrot har jag stött på i nästan alla rutor, ofta med flera lokaler för varje. Emellertid har jag ej sett en enda rik förekomst här utan det har uteslutande rört sig om enstaka eller få individ. Spindelört har jag ej sett, men en lokal finns sedan tidigare i 9e (Curt Mossberg m fl). Även luktsmåborre finns noterad i 9e för den enda av här aktuella rutor. Revig blodrot har jag ej lyckats finna i området trots närheten till de rika förekomsterna i och kring Nybro.

LOKALER

Några riktigt "rika" lokaler förefaller ej finnas här. De geologiska förutsättningarna saknas i området. Ändå skall några platser här uppmärksammas, vilka höjer sig något över de i övrigt floristiskt ganska triviala markerna.

Gården Bäckstorp (NÖ hörnet av 9d): Här växte t ex odört, hjärtstilla och lönnmålla. Norr om bygatan fanns ett stort bestånd av siklosta. Ytterligare en lokal för denna fanns i grannrutan (9e), mindre än 1 km österut.

Maltebo damm och trakterna däromkring (på gränsen mellan 8d och 9d): Inom ett område av ca. 100 x 20 m växer fyra *Utricularia*-arter: Sump- och dvärgblåddra i hölja på gungfly, dyblåddra vid sydöstra stranden samt vattenblåddra i vattenhåla i bete strax öster därom. På gungflyet finns rikligt med vitag och dystarr, vilka verkar vara ovanliga i trakterna för övrigt. Ett 50-tal m söder om dammen växte 1989 gulvicker och ludoveronika på en trädesåker. V resp. NV om dammen finns en förekomst vardera av slidstarr resp. lappstarr. Redan 1985 noterades kärnull (Olle Svensson m fl) i bäckkärnen norrut. Även safså och särslåka finns i norra delen av området.

Byn Ingelsryd (mitt i 8d): Sträv nejlikrot och ännu talrikt med låsbräken i en sedan länge övergiven, fuktig hästbetesbage. Dessutom ytterligare en lokal för vardera arten inom byn. Kring gårdarna finns t ex blåmålla och hjärtstilla och i åkrarna har korndråra, småfruktig jungfrukam, flyghavre och sminkrot visat sig. I en fuktig lövhage växer glesst med slankstarr. Sistnämnda har ytterligare en växtplats i grannskapet, ruta 8c (Lennart Stenberg m fl), men är ju i ö mycket ovanlig inom dessa kalkfattiga trakter.

Skälby gård och västerut till väg E 66 (6g, Kalmar): Vid E 66:ans vägdike fann jag rutans veterligen enda kända lokal för så pass vanliga arter som ängsull, stjärnstarr och ärtstarr. Även enstaka individ av slankstarr hade (med trafiken?) letat sig dit. Dessutom växer rikligt med stortåg i diket. På de gamla övergivna åkermarkerna mellan Skälby och motorvägen förekommer t ex strandveronika, rysk mårtern och rosenkronull. Längre in under ekdjungarna har såväl bullistel som tulkört hittats.

SÖKA FÖRGÄVES

Vissa växter har jag sökt särskilt efter, nästan genomgående utan framgång. I första hand gäller det linnea och vätters. Ingen enda ny lokal för dessa har jag påträffat. Istället misstänker jag att de förstnämnda har försvunnit från en lokal i 9c omkring 1985 efter slutavverkning. Ett "ötal" lämpliga lokaler för vätters besöktes våren och försommaren 1990. Var förra året möjligen ett dåligt år för arten? Eller skyn den dessa mycket kalkfattiga marker? Dålig framgång har jag även haft då det gällt att finna t ex styvmorsviol (ej alls), skogsnäva (en lokal i 9c) samt sandkrassing (flera lokaler, men bara i 8d). Overhuvudtaget gäller att lämpliga ståndorter ej saknats. Särskilt för kalmarrutan gäller att många annorstädes vanliga arter söktes förgäves. Hit hör skogsräken, ekbräken, kabbeleka, kärrviol, skogsjömbär, rockentrav, skogskoval och skogsfibbla.

NÅGRA MINDRE VANLIGA ARTER

Bredkaveldun och renfana har visserligen noterats för samtliga rutor, men i norra Möre är det verkligen glesst mellan förekomsterna. I någon mån gäller detta också äkerpillört, korsört, svinrot, ängshavverrot och kvastfibbla, vilka ej kunnat registreras för samtliga rutor.

Dessa nu nämnda är exempel på arter, som jag trodde skulle vara vanligare än resultatet nu visar. Omvänt gäller för några andra arter, av vilka vissa har ett flertal växtplatser i flera rutor: Lopplummer, smal trampört, rosenpilört (är dock ej alls vanlig), stor femfingerört, sträv nejlikrot, stor vildpersilja, hjärtstilla och stor vattenmåra.

DE RARASTE

Förutom vad som nämnts ovan redovisas här, ur min synpunkt, mer anmärkningsvärda växter för vissa rutor. Även fynd i några andra rutor i trakten har tillagts.

4G 1c: Styv fingerört, ej sparsam i trädesåker, N Kvilla, Torsås.

5e: Sandlostä, något 100-tal skott i åkerkant strax SO Ljungbyholms gård.

6g: Bredbladigt bocktörne, några skott i strandgrus mot Slottsfjärden;

ölandskungsljus, 12 ex. på byggtipp V Djurängen;

spädnate, mycket riklig i dike V Hagbygårde;

kantdunört, sparsam på lermassor SV Stensö vårdcentral;

mellangyllen, enl. kantdunört;

borstfibbla; fåtalig på gräsmatta vid Lars Kagg-skolan 1989;

flockkarun, 10-tals ind. i vägdike vid Ölandsleden, Tallhagen.

7g: Plattlummer, mellangyllen och kantdunört på skilda lokaler i södra delen av rutan.

8c: Hartmansstarr, ganska sparsam tillsammans med bl a loppstarr i fuktigt bete, Rössbo Övra.

8d: Skärmstarr, få tuvor vid dike i lövskog, Kristvallabrunn.

8e: Praktveronika, riklig i frodig grässvål i vägkant, Sporsjö.

9c: Färgreseda, enstaka i vägkant vid N. Gunnabo;

lundtrav, 10-tals ind. vid åkerholme S Stämmeryd;

bolmört, ca. 30 ex. på utfyllnad vid bygatan, Siggemåla.

9d: Nordisk ros, ett par buskar vid torpruin, 1,5 km N Ålkärret;

ögonpyrola, minst 30 ind. i vägkant – skogsbryn V Isamålen.

(Ortnamnen hänvisar till nu aktuella upplagor av topografiska kartan.)

ATT GÅ EN ANNAN VÄG

Då jag läser igenom artlistorna för resp. ruta slår mig en sak som kanske ligger något vid sidan av ämnet. Ofta upptäcker man ju växter som kräver kontrollbesök. Därvid har jag funnit en fördel i, att om tiden så medger, inte gå samma väg till växtplatsen som vid första besöket. På så sätt kommer man ibland till biotoper som man svårigen kunde utläsa på kartan skulle finnas där. Därmed har många mindre vanliga arter kunnat noteras för rutan ifråga. För min del kommer jag i förstone att tänka på lopplummer, låsbräken, rosenpilört, sträv nejlikrot och rödlånke.

ANTALET FUNNA TAXA

skall slutligen här nämnas något om. Det får bli ungefärliga tal och även inräknat hybrider, underarter, tillfälliga och trädgårdsflyktingar.

Inklusive vad som var känt sedan tidigare blev resultatet som följer:

Ruta 46 6g: 780, 8d: 590, 9c: 520, 9d: 540, 9e: 520 och för ruta 56 0d: 510. Avvikelsen för kalmarrutan är slående och det större artantalet synes främst sammanhånga med närvaron av många havsstrandväxter, en hel del mer eller mindre tillfälliga skräpmarksväxter och sist men inte minst ett mycket stort antal kulturflyktlingar. Bland de fem rutorna i norra Möre får nog det större artantalet i 8d främst hänföras till att mer tid använts här men kanske också i någon mån att mer rikt varierade biotoper förekommer. Ett allmänt intryck från samtliga rutor är dock större artrikedom än vad jag trodde i början av 1989. Som jämförelse kan sägas att jag vid rutininventering i södra Värmland under mitten av 1980-talet funnit 410 - 440 taxa per ruta.

Ett stort tack till Thomas Karlsson, som artbestämt en ganska stor packe med pressat material. För växternas namngivning har jag följt hans "Artförteckning över Smålands växter", mars 1990.

Crister Albinsson, Öhmellsgatan 27, 392 30 Kalmar

MEDELANDEN

Utgivningen av PARNASSIA

PARNASSIA har nu kommit ut i sju nummer. Den har fungerat bra som kontaktblad mellan medlemmarna i Smålands flora. Fler och fler blir intresserade av att skriva i den, och vi vill gärna behålla den som vår medlemstidning.

Produktion och utskick kostar dock pengar och vi måste i fortsättningen ta ut en medlemsavgift. Styrelsen har föreslagit 40:- och kommer att ta upp frågan på årsmötet.

Styrelsen

Årsmötet 1991

äger rum i kalmartrakten den 28 och 29 juni. Mer om årsmötet i bifogat meddelande.

Bidrag till nästa nr av PARNASSIA är hjärtligt välkomna senast 15 sept 1991 till Brita Ekenfall, Ekefall 571,94 Nässjö

Vid Smålands Floras översiktliga inventering av Vätterbygden 1989 fann jag grått saltgräs på rutan 6E 9c Tenhult. Det var vid en kort promenad på riksväg 33 som fyndet gjordes och växten var här mycket väl etablerad på flera ställen. Bestämningen verifierades av Thomas Karlsson vid hemkomsten till förläggningen vid Sanda-skolan, Huskvarna. Detta var det första inlandsfyndet på väg under vår mer än 10-åriga inventering. Nästa dag körde Lennart Persson och jag med bil på 33:an mot Nässjö och noterade att växten fanns på flera rutor. Grått saltgräs liknar inte något annat gräs i Smålands inland. Det växer i mattor med grågröna blad och strån, violettbrokiga vippor med efter blomningen karakteristiskt hängande grenar. Småaxet har ca 6 blommor och rundat trubbiga ytteragnar. Dess växtsätt längs asfaltkanten är mycket typiskt om man en gång fått upp ögonen för det.

Efter ytterligare en växtsäsong är grått saltgräs känt från dussintalet inlandsrutor. Alla vid riksvägar. Tydligen uppfylls artens krav på kväve, salt, fukt och öppen mark i denna nyskapade miljö. Det vi ser är hur en strandväxt utbreder sig i en nyskapad biotop. Botanister är i regel inte förtjusta i denna miljö. Och någon större naturupplevelse erbjuds man förvisso inte bland bilar, buller, avgaser och avfall. Men jag misstänker att ytterligare fynd kan göras vid våra Smålandsvägar. Ett par andra strandväxter har ju redan tidigare visat sig ha kommit långt i sin expansion nämligen gulkämpar och trift. Glöm alltså inte att titta till denna miljö under detta sista inventeringsår.

Lennart Stenberg

Fastlagsvägen 13
126 48 Hägersten

Grått saltgräs. Habitus och småax.

Illustration av Bo Mossberg.

Bo ställer ut akvareller i Runstens bibliotek,

Öland, under augusti i år.

PARNASSIA · Årg 4 Nr 1 1991

Medlemsblad för Föreningen Smålands Flora

Styrelse

Ordförande	Allan Karlsson
Vice ordförande	Curt Mossberg
Sekreterare	John Christoffersson
Kassör	Ingvar Christoffersson
Ledamöter	Birger Danielsson
	Sven Davidsson
	Margareta Edqvist
	Thomas Karlsson
	Tommy Merkert
	Barbro Otterstedt
	Göran Wendt

Redaktör Brita Ekenfall, Ekefall, 571 94 Nässjö

Prenumerationsavgift för icke inventare 25 kr
Föreningen Smålands Flora postgiro 66 29 27 - 3

Omslagsbild Cyresslumner (Lycopodium tristachyum)